

‘Te’ is nooit goed, ook niet in ‘te wapen’.

Over Mient Jan Fabers weg tot de wereldvrede

Te verschijnen in: *Streven. Cultureel maatschappelijk maandblad*

In zijn boek *Te Wapen*, een verslag van zijn vele wederwaardigheden in conflictgebieden zoals ex-Joegoslavië, de Kaukasus en het Midden-Oosten, betitelde Mient Jan Faber - voormalig vredesactivist en emeritus hoogleraar van de VU-Amsterdam - het beleid van de Nederlandse Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND) tot mijn vreugde niet als ‘streng maar rechtvaardig’, maar als ‘streng en dus wantrouwig’. Typerend echter, en één van de redenen waarom ik over de rest weinig te spreken ben, is dat telkens als hij intervenueert voor asielzoekers, het goed afloopt en ze mogen blijven. Hoe kan dat? Of hebben alleen interventies met een goede uitkomst zijn boek gehaald?

‘We durven en kunnen niet meer vechten’, is Fabers theorie, conclusie en verontwaardiging in één. In contrast tot ‘onze geschiedenis’ slaan we ons op de borst vanwege de ‘humane aanpak’. Stemmen hooguit in met luchtaanvallen maar weigeren grondtroepen. Zeggen wel burgers te beschermen maar weigeren hen te bewapenen. En dat terwijl meer dan ooit de wereld een Leviathan nodig heeft: een goede en vriendelijke bovenmeester die er echter niet voor terugdeinst de boosaardige kindertjes in de klas met een fikse tik in de hoek te zetten, het liefst met de puntmuts op. Maar behalve dat ‘er niet naar hem wordt geluisterd’, evenmin als naar al zijn ‘vrienden’ wier ‘inzicht en inzet vaak groter waren dan die van de internationale gemeenschap’, constateert hij met spijt dat ‘tegenwoordig [...] de soldaten niet sneuvelbereid meer’ zijn, wat een betreurenswaardig gevolg van de Koude Oorlog was (waarin volgens mij toch behoorlijk is gesneuveld). Zeker Nederland had sinds de dagen van Spoor en Westerling geen zin meer in oorlogvoeren en wilde dat, zo zegt hij met spijt en woede, graag zo houden. Nederlanders, en zeker de Nederlandse politici, zijn ‘niet geschikt voor de landmacht.nl’, hoor je Faber zeggen, die het kennelijk zelf wel geweten zou hebben als hij wat jaartjes jonger was geweest.

Behalve dat ‘sneuvelbereid’ en het daarvan afgeleide ‘sneuvelbereidheid’ uitermate lelijke woorden zijn, is het een zin die tegenwoordig vaker wordt uitgesproken en veelal door mensen die naar alle waarschijnlijkheid niet meer zelf in ‘sneuveldpositie’ zullen komen, om me maar even tot hun linguïstische niveau te verlagen. Maar afgezien daarvan is het ook een zin die aangeeft dat ‘vroeger’ - waarbij een exacte aanduiding veiligheidshalve altijd achterwege blijft - soldaten wel ‘sneuvelbereid’ waren. Onzin. Sneuvelen was een onvermijdelijk gevolg van de gewelddadige activiteit waarin zij zich al dan niet vrijwillig hadden begeven. Sneuvelen gebeurde in de Eerste en Tweede Wereldoorlog of de Vietnamoorlog massaal omdat de grootte van de legers, de stand van de bewapening en de gevolgde strategie/tactiek daartoe

leidden; niet omdat de soldaten ertoe 'bereid' waren. En als ze zichzelf al opofferden was dat hooguit in de propaganda voor God en Vaderland. Maar Faber constateert een afname aan 'sneuevelbereidheid'. Het zal niet zijn enige historische fout zijn.

Laat ik voorop stellen niet geheel onbevooroordeeld aan het lezen van Fabers werk te zijn begonnen. Hij was immers de man die enkele jaren geleden beweerde dat WOI een argument vormde om in Afghanistan te blijven en de strijd tegen de Taliban door te zetten. Dit verbaasde mij lichtelijk. Hoe zouden de slachtingen van Somme, Verdun, Ieper of Gallipoli ooit een argument ten faveure van oorlogvoering kunnen zijn? Maar het ging Faber voor deze ene keer niet om het menselijk leed, wat normaliter zijn argument voor het 'te wapen' is, maar om de uitkomst van de strijd. Die oorlog werd gewonnen door Frankrijk omdat zijn militairen beter gemotiveerd waren geweest dan de Duitse en omdat de Franse bevolking onvoorwaardelijker dan de Duitse achter haar krijgsmacht had gestaan. Dus kon ook de huidige oorlog worden gewonnen als de Nederlandse soldaten maar bereid waren te sterven voor het vaderland (in Afghanistan??) en het Nederlandse volk eensgezind was in haar steun aan 'onze jongens'. Alsof je een volk kunt voorschrijven hoe het over een oorlog denkt of over degenen die die oorlog uitvechten. Dat bepaalt dat volk zelf wel, gestuurd door maatschappelijke omstandigheden en heersende opvattingen. Bovendien ontbreekt het allesbehalve aan steun voor 'onze jongens'. Sterker, dat is waarschijnlijk de reden dat velen hen liever hier zien dan daar; ook omdat de inspanningen, ook van de wel 'sneuevelbereidwilligen' weinig soelaas lijken te bieden.

Belangrijker dan deze overweging is echter dat het enige wat dit verhaal bewees, was dat Faber geen sjoerge had van de oorlog van 1914-1918 en met veel bravoure totale nonsens durft op te schrijven. Behalve dat hij met zijn redenering de Dolkstoot-legende weer een steuntje in de rug gaf, was het Faber blijkbaar ontgaan dat in 1917 de Franse soldaten hadden aangegeven de Duitsers alleen nog maar te willen tegenhouden. Bovendien was de Duitse nederlaag het gevolg daarvan dat het de economiewedloop (de *Materialschacht*) had verloren en omdat het niet meer voldoende manschappen had om de vloed aan verse Amerikaanse troepen op te vangen.

Ik besloot echter zoveel mogelijk met een open geest zijn boek te gaan lezen, maar reeds na de eerste zin waren al die goede voornemens verdwenen. Daarin stelt hij dat de Nederlandse neutraliteitspolitiek begon met de oprichting van de Republiek der Verenigde Nederlanden in 1568 en duurde tot 10 mei 1940. Daarom was de Koude Oorlog een breuk in de geschiedenis. (??) Die Republiek (die hij elders in het boek, eveneens foutief, de datum 1581 meegeeft) stamt niet uit 1568 maar van twintig jaar later. In 1568 begon geen periode van neutraliteit maar van 80 jaar opstand en oorlog en ook in de periode 1648-1940 zijn er de nodige jaren waarin neutraliteit ver te zoeken was, ook als we voor het gemak alleen maar naar de Europese slagvelden kijken. Maar op diezelfde eerste pagina laat hij Van Heutsz al tegen Atjehse rebellen vechten. Nederland had toen echter nog helemaal geen gezag in Noord-Sumatra. Van 'rebellens' kon dus helemaal geen sprake zijn. En zo gaat het door. Vol-

gens hem waren er in 1849 overal in Europa opstanden, en blijkbaar niet in 1848. Von Clausewitz' beroemde zin 'oorlog is de uitbreiding van politiek met inmenging van andere middelen', was volgens Faber de vertaling van het meer en meer inzetten van oorlog om politieke doelen te bereiken. Het was echter een poging om aan te geven dat oorlog alleen mocht worden gevoerd als alle andere politieke en diplomatieke middelen waren uitgeput én inderdaad alleen mocht worden gevoerd ter bereiking van politieke doelen. Het was dus geen rechtvaardiging van oorlog, maar van een poging aan te geven welke oorlogen rechtvaardig waren, én welke dus niet. De Volkenbond bestond volgens Faber al in 1917 (toen de Eerste Wereldoorlog nog volop aan de gang was), maar die stamt toch echt pas uit 1919. Het vredesverdrag voor het Midden-Oosten was niet Versailles 1919 maar Sèvres 1920. De Nederlandsche Unie had inderdaad na een tijd een miljoen leden dan wel sympathisanten, maar op een bevolking van 9 miljoen zit je dan echt niet 'in de buurt van een volwassen meerderheid'. (Overigens wordt die Unie aangehaald om het optreden te Srebrenica te verklaren! Toen labbekakkerig, nu labbekakkerig, is blijkbaar de gedachte.) De Koude Oorlog was volgens hem een 'mislukte poging de hete oorlog uit te bannen en het einde van de geschiedenis te proclameren - de geschiedenis als oorlogsgeschiedenis'. Dat is ten eerste nooit de bedoeling van de Koude Oorlog geweest - die had helemaal geen vooropgezette bedoeling - en zelfs als dat wel het geval was is die poging niet mislukt omdat, zoals Faber zegt, daarna weer allerlei conflicten uitbraken, maar omdat die periode zelf behoorlijk gewelddadig is geweest. Menachim Begin kwam aan de macht in 1977 en was dus geen premier van Israël ten tijde van de zesdaagse oorlog 1967. Die Begin pleegde jarenlang terroristische aanslagen tegen de Britten, die echter volgens Faber altijd hebben meegeholpen aan het tot stand brengen van de staat Israël. Nieuw Links was reeds in 1971 ter ziele gegaan en had dus part noch deel aan het PvdA-echec bij de formatie van 1977, zoals Faber beweert. Na de aanslag op de Twin Towers zwoor het Westen wraak, niet op Al Qaida en consorten, maar 'op alles wat riekte naar fascisme; islamofascisme in het bijzonder'. Ik kan mij werkelijk niet herinneren dat na 9/11 ook maar iemand heeft geroepen: 'nu gaan we het fascisme uitroeien!' De kaarten die zijn Bosnische 'vrienden' gebruikten waren gedetailleerder dan die van David Owen, maar op het kaartje dat hij zelf gebruikt ligt Potocari maar liefst zo'n 100 kilometer van Srebrenica verwijderd, in plaats van vijf. En *last but not least*: de SP is *niet* de opvolger van de PSP.

Het boek - waarin hij terecht vele criticasters van het Nederlandse Joegoslavië-beleid aan het woord laat, maar aan wederhoor een broertje dood heeft - staat zo boordevol feitelijke fouten dat ten eerste de vraag moet worden gesteld of die niet de boodschap die Faber wil overbrengen totaal eroderen (antwoord: ja), en ten tweede of hij de gegevens die hij in zijn hoofd heeft, ooit wel eens op juistheid controleert. Het antwoord op deze vraag kan niet anders dan 'nee' zijn, en de enig mogelijke verklaring daarvoor is Fabers arrogantie, die ook al naar voren komt in zijn herhaalde verklaring bepaalde rampspoed al lang van te voren te hebben zien aankomen. Blijkbaar denkt Faber dat als hij iets in zijn hoofd heeft het wel moet kloppen, anders zou het immers niet in zijn hoofd kunnen zitten.

Daarbij komt dat het boek vaak hemeltergend slecht is geschreven ('Niet alleen wij hebben de tocht overleefd, ook de bus rijdt nog.' 'De tegenstander verschool zich ... en schoot - vaak letterlijk - onverwachts te voorschijn.'). Clichés worden niet geschuwd. (Er is sprake van een loopgraaf en ja hoor, Faber voelt zich meteen 'helemaal terug in de Eerste Wereldoorlog'.) Hij gebruikt met regelmaat belachelijke metaforen. (Gaza is 'een *pressurecooker*' en ontploft dus zo nu en dan.) Bewijsvoering is vaak mager. (De premier van Nagorno-Karabach wordt door een van Fabers 'vrienden' een nitwit genoemd. 'Een paar dagen later wordt de premier inderdaad (?) aan de kant geschoven.') Verder is de logica soms ver te zoeken. Dat hij steeds met de Midden-Oostenproblematiek zou worden geconfronteerd, was duidelijk voor iemand die jaren bij een kerkelijke organisatie had gewerkt. Voor anderen niet dan? Overgangen zijn soms onbegrijpelijk. Na te hebben gezegd dat Hoessein in 1979 tot Iraaks 'president werd benoemd' ('zich het presidentschap toe-eigende' was wellicht een betere woordkeus geweest), schrijft hij: 'Overigens was niet alleen de nieuwe Turkse machthebber Kemal Atatürk een fel tegenstander van Koerdische onafhankelijkheid'.

Daarbij komt dat het allemaal slordig is geformuleerd. ('Ik behoor tot de categorie nuchtere Nederlanders, maar vroeg me toch verbijsterd af hoe ik dit fenomeen - zelfmoordaanslag - moest plaatsen.' Toch??) Typ- of taalfouten zijn niet zeldzaam. (Meermaals 'multi-multi' in plaats van 'multi-culti' en 'aantal' en 'paar' als meervoudsvormen.) Volledig onnodig worden er allerlei Engelse woorden gebruikt en begrippen worden niet uitgelegd. Bijvoorbeeld: als hij zegt dat veel gebieden zich in een grijze zone tussen oorlog en vrede bevinden, en de grens ertussen vaag is, verwacht je op zijn minst een beschouwing of zelfs een definitie van die twee begrippen, maar helaas. En als hij een definitie gebruikt, klopt die niet. Nederland bijvoorbeeld voldoet niet aan zijn definitie van een land omdat de regering hier niet in de hoofdstad zetelt.

Fabers theorieën zijn vaak bedenkelijk en weinig consistent. Hij geeft aan dat Nederland een lange geschiedenis van neutraliteit kent maar desondanks vindt hij dat het zijn geschiedenis verloochent nu het niet staat te springen om overal ter wereld gewelddadig in te grijpen om de mensenrechten te verdedigen. We hadden echter wel altijd in de koloniën gevochten. Waarom laat hij het daar dan niet bij en komt hij op de proppen met die (foutieve) theorie van eeuwenlange neutraliteit? De zeer met zichzelf ingenomen Faber slaat zich meermaals op de borst omdat hij compromisloos vasthoudt aan zijn principes. 'Je bent nu eenmaal calvinist of niet' Hij is ook niet veranderd sinds de kruisrakettenjaren, dat zijn de anderen. (Alsof het een schande is om na dertig jaar over bepaalde zaken anders te denken dan voorheen.) Maar Faber geeft vervolgens de PvdA een draai om de oren toen die het principe hanteerde dat een woord nu eenmaal een woord was, ook in de politiek, en de stekker uit de operatie-Uruzgan trok, 'tot ontzetting van de bondgenoten en vele Afghanen'. Ik kan me best voorstellen dat sommige Afghanen ontzet waren - anderen overigens ook niet, en dan heb ik het echt niet alleen over de Taliban -, maar van de bondgenoten; daar geloof ik niets van. Die zeiden dat alleen maar in een poging het besluit alsnog teruggedraaid te krijgen. Dat er bovendien goede redenen aan ten grondslag lagen, doet er allemaal niet toe in Fabers

optiek, die zijn eigen opvattingen nooit aan een kritische blik onderwerpt. Het PvdA-besluit bewees zijn gelijk. Het kwam weer eens voort uit een gebrek aan mededogen, een overdaad aan slappe knieën en verder niks.

Faber veronderstelt verder een verband tussen de conclusie dat er in Irak geen kernwapens waren - althans: door tegenwerking niet konden worden ontdekt – en het toenemen van de weerzin tegen de VN-sancties, terwijl die weerzin meer het gevolg daarvan was dat de bevolking wel, maar het regime zelf er niet onder leed. Die weerzin leidde vervolgens tot de enige andere optie, interventie, waar dus 'de miljoenen vredesactivisten' zelf schuld aan waren. Daardoor ook werden Bush en Blair gedwongen tot opbouw van een stabiele democratie, in plaats van het alleen bij *regime-change* te kunnen laten. In de daarvoor noodzakelijke lange adem hadden echter veel landen, 'Nederland inclusief', uiteraard geen trek. De interventie had dus niets met 9/11 te maken, maar alleen met de misplaatste afkeer van de VN-sancties. Zucht.

Verder hadden de groepen in Irak die tegen een interventie waren allemaal een dubbele agenda. Alsof dat niet kon gelden voor groepen die vóór interventie waren en alsof men niet gewoon oprecht bevreesd kon zijn voor de gevolgen die een dergelijke interventie kon hebben. Maar Faber was voor interventie en dus moeten de motieven van allen die tegen zijn, worden gewantrouwd.

Verder nam Nederland bij de oorlog in Irak dezelfde houding in als ten tijde van Vietnam, toen er ook alleen politiek werd gesteund. Het enige verschil was dat in Irak de Britten meevochten. Is dat werkelijk het enige verschil? Is de oorlog zelf er niet op zijn minst ook één? Of is volgens Faber de oorlog in Vietnam even terecht en rechtvaardig geweest als die in Irak?

De bewijslast - het boek kent notenapparaat noch literatuurlijst - is mager. Zo stond Faber terecht wantrouwend tegenover functionarissen van de Iraakse communistische partij, maar het is volstrekt onduidelijk waarom hij vervolgens zei 'eerlijk gezegd' meer geloof te hechten 'aan de opmerkingen van een taxichauffeur' die de sjiitische leider al-Jaafari 'een eerlijk man' noemde.

Op de meest vreemde plaatsen wordt met uitroeptekens, aanhalingstekens en haakjes gestrooid. Eén voorbeeld: bij de bombardementen op Belgrado 'vielen (Servische) slachtoffers'. De argeloze lezer zal dan denken: 'oh, dat is dan zo erg niet'. Grammaticale verwijzingen kloppen niet, of hij moet echt denken dat de Arabieren de oorlog in 1948 hebben gewonnen en niet de Israëli's (verbazen zou dit overigens niet meer). Het blijkt al meteen op de eerste pagina. Faber doet daar een poging tot cynisme, maar op een dergelijk belabberde wijze dat althans deze lezer daar pas op de laatste pagina achter kwam en zeker wist dat hij niet meende dat Van Heutsz en Westerling goed werk hadden geleverd, maar hun optreden in de Oost juist veroordeelde. Door treurig en slordig te formuleren verwerd Fabers poging tot cynisme tot een volledig mislukte, op feitelijke onzin gebaseerde wartaal.

Dat het boek vlot wegleest - met als voordeel dat je het dan ook snel uit hebt -, ligt dan ook niet aan de stijl, maar daaraan dat het van gebeurtenis naar gebeurtenis holt en van ontmoeting naar ontmoeting, in vliegtuig of *fourwheel-drive*. Dit komt volledig overeen met hoe Faber in het leven lijkt te staan. Wat hij van zijn 'vrienden' ziet en hoort is meteen 'de waarheid' en naar aanleiding van die waarheid moet meteen worden gehandeld en die handelingen zijn meteen de enig juiste. Iedereen die vraagtekens stelt, laat staan er totaal anders over denkt, wordt op zijn minst gewetenloosheid verweten; waarbij het meestal gaat om empathieloze westerlingen die alleen maar aan hun eigen hachje denken. De niet-westerlingen zijn vrijwel altijd 'aardig', niet zelden tot Fabers verbazing, en hun woorden getuigen al even vaak van 'groot inzicht'. Blijkbaar ontgaat het Faber dat die woorden elkaar met regelmaat tegenspreken - zowel tussen de personen, als bij de personen zelf - en dat er nogal wat mensen bijzaten die misschien in het gesprek wel aardig waren, maar tevens de meest gruwelijke daden op hun kerfstok hadden.

Maar hoe zit het dan met die boodschap? De door hem gewenste terugkeer van Hobbes' Leviathan (VN, NAVO, EU; instanties die hij zijn kritiek niet onthoudt, maar blijkbaar toch die rol zouden kunnen gaan vervullen) komt erop neer dat er een gewapende macht moet zijn (de genoemde bovenmeester) die de slachtoffers (altijd 'goed') tegen schurken als Hoessein of Khadaffi beschermt, desnoods (soms krijg je de gedachte dat hij bedoelt: als het even kan) door hen te bewapenen en met inzet van grondtroepen. Blijkbaar met de zin 'het enige gelijk is het morele gelijk' in gedachten, is Fabers redenering hierachter altijd moreel van aard. Het is nu eenmaal amoreel om slachtoffers niet te helpen; om hen weerloos door de slechteriken te laten afslachten. Wellicht is dat ook zo, maar het levert wel wat problemen op, die echter niet in Fabers korte-termijnvisie passen. Ten eerste zijn termen als 'goed' en 'kwaad' veel te diffuus, te vaag, te zeer van tijd en plaats afhankelijk, om als eeuwige leidraad voor politiek-militair ingrijpen te kunnen dienen. Nog afgezien daarvan of de bulk van de wereldbevolking wel op zo'n bovenmeester zit te wachten die ze vertelt hoe ze zich moeten gedragen, kunnen de goeden van nu, de slachtoffers van nu, de kwaden, de daders, van zo dadelijk zijn, zeker als je ze gaat bewapenen. En de goeden voor de een zijn de kwaden voor de ander. En wat als de enigen die kunnen ingrijpen, als de kwaden moeten worden geïdentificeerd? Moeten ze zich dan zelf in de hoek zetten? Maar, zo zegt Faber, in een conflict 'moet gekozen worden', en wel ten faveure van de slachtoffers; wie dan ook en waar dan ook. Wat daar dan weer uit voortkomt, dat zien we dan wel weer. Het zal wel weer amoreel zijn om te zeggen dat ik helemaal niets 'moet', maar wat als er in zo'n geval moet worden gekozen tussen twee kwaden (denk aan Sri Lanka)? Welke partij assisteert je als beide partijen slachtoffers maken? Of val je ze dan allebei aan? Voeg je een 'onafhankelijke', internationale derde partij aan het conflict toe, die iedereen gaat zitten bestrijden? En wat te doen met de slachtoffers die dat weer oplevert? Bovendien beziet Faber ook wel ingrijpen met dedain als dat zijns inziens niet ver genoeg gaat. Alleen luchtbombardementen en geen grondtroepen? Schande. Geen geweld gebruiken om zuivering te stoppen, maar wel voedsel en medicijnen uitdelen aan de slachtoffers? Risicoloos doekje voor het bloeden! Hij zet een groot humanist als Gyorgy Konrad weg omdat die in het Joegoslavië-conflict ervoor pleitte in ieder geval te

proberen zoveel mogelijk kinderen te redden. Rangorde in slachtoffers? Schande! Maar zou Faber hebben staan te juichen als dan ook die acties maar niet waren doorgegaan? Daarbij wordt het bekritisieren van iemand als Konrad pijnlijk als hij ten eerste elders vermeldt een lid van de gewelddadige, Palestijnse PFLP te hebben ontmoet, en dat ze 'binnen twee dagen [...] vrienden' werden (hoe dat zo? waarom?) en ten tweede de oprichter van Hamas 'een scherpe geest' noemt. En wat te denken van het oordeel over de man die de daden van de Israëli's tegenover de Palestijnen erger achtte dan die van de nazi's tegenover de Joden. 'Maar hij spreekt uit eigen ervaring.' Het viel Faber overigens 'steeds weer op dat de ontworteling van de Palestijnen in 1948 een bron voor radicalisme is.' Dat we daar nooit eerder bij stil gestaan hebben!

Bovendien lost - ik zei het reeds kort - militair ingrijpen niet alleen een bestaand probleem op (als het dat al doet), maar zorgt het ook voor nieuwe problemen, voor nieuw geweld. Irak heeft toch wel genoegzaam bewezen dat het in groten getale sturen van zwaarbewapende grondtroepen een veel te simpele gedachte is. Volgens Faber lagen die problemen er echter aan dat er gewoon niet hard genoeg en niet lang genoeg is gevochten. Het antwoord van Faber op nieuwe problemen, op nieuwe onderdrukking, op nieuwe slachtoffers, is stevast: wederom ingrijpen en nu wel goed. De consequenties op langere termijn van bepaalde gewelddadige acties - wellicht begrijpelijk vanuit een emotioneel, zwaar moralistisch standpunt, of vanuit het perspectief van de slachtoffers -, is volgens Faber niet iets waar politici of militairen zich mee bezig moeten houden. Politici moeten het sein geven tot vechten en militairen moeten vechten en vervolgens sterven of doorgaan tot de overwinning.

Verder verdwijnen wapens nu eenmaal niet nadat de strijd is gestreden, maar zullen ook daarna weer worden gebruikt. Dit alles blijkt wel degelijk ook uit Fabers boek zelf waarin de Koerden van *good* naar *bad* switchen, en ook de UCK van Kosovo - een notoir gewelddadige, weinig frisse organisatie - tot de goeden behoorde toen de Serven nog de tegenstanders waren, maar eenmaal aan de macht tot de kwaden. In diezelfde strijd bepleitte Faber bommen op Belgrado, om vervolgens in het krijt te treden voor de slachtoffers die daarbij vielen. Dat was immers niet de bedoeling. De redenatie is blijkbaar: slachtoffers moeten nú worden geholpen, altijd en overal. Rationele tegenwerpingen zijn vies en vuig en een oplossing voor de nadelige consequenties zoeken we later wel weer (waarschijnlijk nogmaals ingrijpen). Faber wil naar eigen zeggen 'geen oorlog om de oorlog', maar voor 'een goed doel', om 'mensen te beschermen'. Maar tot zijn grote frustratie lijkt 'niemand [...] mijn oproep serieus te nemen'. Het leidt tot zinnen als : 'Even gloort de hoop dat de tijd rijp is om erop los te slaan', of: 'zonder militair ingrijpen geen vrede'. Van conflictoplossing heeft hij dan ook geen hoge dunk. Het conflict kan het beste al strijdend worden opgelost. Op het slagveld ligt zowel 'de oplossing als het einde van het conflict'. En dan noemt hij mensen die zeggen dat je er een hek om moet doen en wachten tot het conflict is uitgeraasd, cynisch. Overigens stelt hij elders dat 'veranderingen alleen van binnenuit tot stand [kunnen] worden gebracht'. Ik zei het al: erg consistent is het allemaal ook al niet.

Een hoogleraar heeft respect voor de feiten; twijfelt aan zijn eigen oordeel en bevindingen en probeert die te falsificeren, denkt na voor hij schrijft en formuleert omzichtig en helder. Op geen van deze gebieden haalt Faber, die het nota bene presteert om zonder aanhalingstekens over de pervertering van 'de schone dromen van Marx *en Lenin*' te schrijven, een voldoende. Het is dan ook een raadsel waarom de man ooit tot hoogleraar is benoemd. Hij reist zoveel dat hij blijkbaar geen tijd had om na te denken over vragen als: is de oplossing die mij impulsief bij het zien van de ellende te binnen schiet (erop losslaan) ook inderdaad de verstandigste? Het meest teleurstellende aspect van dit werk, dat de indruk wekt in een vloek en een zucht te zijn opgeschreven én uitgegeven, is dat die reflectie ook achteraf, tijdens het schrijfproces, achterwege is gebleven. Zo werd ook achteraf gruwelpropaganda opgedist door mensen die hem sympathiek zijn, zonder enige scepsis neergepend. Maar Faber heeft nu eenmaal altijd gelijk, kent dus geen twijfels en hoeft dan ook nooit op zijn standpunt terug te komen.

Bovendien, en afgezien van al deze overwegingen: Faber kan hoog en laag springen, maar de door hem geconstateerde afgenomen neiging tot het voeren van oorlog zal ik altijd als een positieve ontwikkeling blijven zien.

Leo van Bergen

Mient Jan Faber, *Te Wapen. Over ervaringen in oorlogsgebieden, gewapende interventies, het Nederlandse onvermogen en 'soldaten zonder volk'*, Houten/Antwerpen [Spectrum] 2011

p. 387

ISBN: 978 90 274 9967 7